

toen de oorlog in de *Pacific* uitbrak, noch de Staatsmobilisatieraad, noch de militaire instanties of het gouvernement als zodanig aandacht hadden besteed: de vorming van een inlichtingennet dat, zo Indië ooit door de Japanners zou worden bezet, althans zou trachten, de Nederlandse en Nederlands-Indische autoriteiten buiten Indië de nodige militaire en civiele informatie te verschaffen.

*

Wij hebben tot dusver uitsluitend over maatregelen geschreven die op mannen betrekking hadden, maar ook de vrouwen verdienen de aandacht.

Begin '39 al werd op particulier initiatief de oprichting voorbereid van een commissie die allerlei door vrouwen te verrichten werk dat in de defensie-inspanning paste, zou gaan organiseren. Deze Centrale Commissie tot Organisatie van Vrouwenarbeid in Mobilisatietijd ('de Covim') werd begin september '39, vlak na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog dus, geïnstalleerd. Onder die Centrale Covim kwamen plaatselijke Covims te ressorteren – in '40-'41 kregen vele Covim-medewerksters een uniform. Wat deden zij? Zij gaven EHBO-cursussen, verleenden hulp aan de luchtbeschermingsdiensten, bereidden zich voor op transporten van oorlogsslachtoffers en evacué's, legden noodvoorraden aan, maakten hoeveelheden eenvoudige kleding gereed, richtten noodkeukens in en verspreidden handleidingen bijvoorbeeld voor het koken van eenvoudig voedsel. Vromans zag later het belangrijkste aspect van het Covim-werk hierin dat talrijke Europese vrouwen 'werden losgemaakt uit de zelfgenoegzame sfeer van het koloniale welvaartsleven'¹ – dat gold dan vooral voor Nederlandse vrouwen, minder voor Indisch-Nederlandse, van wie velen bepaald niet in welvaart leefden.

Er kwamen ook andere verbanden waarin geüniformeerde vrouwen nieuw werk ter hand namen. Velen werden Rode Kruis-helptesters, anderen traden toe tot het Vrouwen Automobiel Corps dat vrouwelijke chauffeurs en helptesters leverde voor de auto's en vrachtauto's van de marine, het leger, de luchtbeschermingsdienst en de Stads- en Landwachten. Vastgesteld was evenwel dat de vrouwen van dit corps geen munitie mochten rijden en dat zij, als er gevaar was voor oorlogshandelingen, niet als

¹ A. G. Vromans: 'De ambtsperiode van gouverneur-generaal van Starckenborgh – de Europeanen' (1964), dl. II, p. 26 (IC).